

PEKKA VALTONEN

# KARIBIAN

HISTORIA



Gaudeamus



VERTAISARVIOITU  
KOLLEGIALT GRANSKAD  
PEER-REVIEWED  
[www.tsv.fi/tunnus](http://www.tsv.fi/tunnus)

Teoksen kirjoittamiseen on saatu tukea Suomen tietokirjailijat ry:ltä ja Taiteen keskustoimikunnan kirjastoapurahalautakunnalta.

Copyright © 2017 Pekka Valtonen ja Gaudeamus

Gaudeamus Oy  
[www.gaudeamus.fi](http://www.gaudeamus.fi)

Kansi: Jukka Aalto / Armadillo Graphics  
Kartat: Hannu Linkola

KL 98.356 • UDK 917

ISBN 978-952-495-447-1

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2017

# SISÄLLYS

ESIPUHE 9

## I ESIKOLUMBIAANINEN KARIBIA JA ESPANJALAISTEN TULO

### 1. KARIBIAN ESIHISTORIA JA ALKUPERÄISASUKKAAT 16

Karibia maantieteellisenä ja ekologisena alueena 16 • Ensimmäiset ihmiset Isoilla-Antilleilla 20 • Pienten-Antillien asuttaminen 25 • Taino-kulttuuri 29 • Alkuperäisasukkaat ja eurooppalaisten tulo 32

### 2. ESPANJA OTTAA KARIBIAN HALTUUNSA 35

Kolumbus avaa meritien Amerikkaan 35 • Kolumbuksen tähti himmenee 39 • Espanjan asema Amerikassa vakiintuu 43 • Espanjalaishallinto Karibialla 46

## II EUROOPPALAISET VALLAT KARIBIALLA

### 3. KANSAINVÄLINEN MERIROSVOUS JA SALAKAUPPA KARIBIAN VESILLÄ 54

Varhaiset kaapparit 54 • Salakauppaa ja rosvousta Espanjan siirtokunnissa 58 • Merirosvous menettää valtioiden tuen 62

### 4. EUROOPPALAISTEN KILPAILU KARIBIALLA 66

Muidenkin eurooppalaisten mielenkiinto herää 66 • Englantilaiset tulevat Karibialle 67 • Barbados: Englannin uusien siirtokuntien helmi 74 • Ranskalaiset Karibialla 77 • Uusi merimahti Hollanti 82 • Muut siirtokuntien tavoittelijat 87 • Sotia ja saarten vaihtoja 1700-luvulla 92 • Yhdysvaltain ja Ranskan vallankumousten sodat 95

### 5. SOKERIN JA ORJUUDEN LIITTO 102

Sokeri siirtyy Amerikkaan 102 • Kuningas sokeri 105 • Orjakauppa 108 • Kauppaverkostot 112 • Tylyä kohtelua ja kapinointia 115 • Karkaamiset ja karanneiden orjien yhteisöt 121

### 6. SAINT-DOMINGUEN ORJAKAPINASTA ORJUUDEN PÄÄTTYMISEEN 125

Ranskan vallankumouksen mullistus 125 • Toussaint L'Ouverture saattaa kapinan loppuun 129 • Orjuuden vastustus Euroopassa 135 • Kohti orjuuden täyskieltoa 139 • Sokeri menettää asemiaan 145

### III ISOJEN-ANTILLIEN SAARIVALTIOIT

#### 7. HAITI: YLI 200 VUOTTA KUOPPAISTA TIETÄ 152

Kaksi Haitia 152 • Boyer ja koko Hispaniolan Haiti 156 • Kapinasta kapinaan 160 • Yhdysvaltain sylissä 165 • 1930-luvulta Duvalierin valtaantuloon 169 • Papa Doc Duvalierin diktatuuri 173 • Isästä poikaan 178 • Sotilashallinnoista Aristideen 182 • Ruokamellakoita, maanjäristys ja vaalikriisi 187

#### 8. DOMINIKAANINEN TASAVALTA: NAAPUREIDEN VARJOSSA 192

Haitin syylistä itsenäiseksi 192 • Takaisin Espanjan haltuun 195 • Uusi tasavalta: caudillojen kulta-aika 199 • Sekasorrosta Yhdysvaltain suojelukseen 205 • Yhdysvaltain miehitys 209 • Trujillo astuu näyttämölle 214 • Trujillon diktatuuri 217 • Juan Bosch ja Yhdysvaltain väliintulo 222 • Balaguer, Balaguer, Balaguer 225 • PRD:n välisoitto 228 • Jälleen Balaguer 231 • Irti Balaguerin perinnöstä 235

#### 9. KUUBA: ”AINA USKOLLISESTA” VALLANKUMOUKSEN KÄRJEKSI 239

Tupakka ja sokeri 239 • Aina uskollinen? 241 • Kymmenvuotinen sota 243 • Itsenäisyyden sijasta Yhdysvaltain huomaan 247 • Itsenäisyys Yhdysvaltain varjossa 251 • Ensimmäisen maailmansodan yli 255 • Machadon diktatuuri 258 • Kohti Batistan yksinvaltaa 262 • Batista taka-alalle ja jälleen etualalle 266 • Heinäkuun 26. päivän liikkeen vallankumous 270 • Castron Kuuban alkuvuodet 273 • Vallankumous etsii suuntaansa 278 • Institutionalisoitu vallankumous 281 • Talouden sopeutusta sosialistisen leirin hajoamisen jälkeen 285 • Fidel Castron aikakausi päättyy 288

### IV BRITTIÄINEN KARIBIA

#### 10. ORJUUDEN AIKAKAUSI 296

Siirtokuntien liikkeellelähtö: menestyjiä ja sinnittelijöitä 296 • Oma saari, omat lait 300 • Jamaikan tie merirosvojen pesästä sokerisaareksi 303 • Lisää suolaa, sokeria ja orjia 308 • Trinidad siirtyy Espanjalta Isolle-Britannialle 312 • Marooneja, mustia karibeja ja orjakapinoita 315

#### 11. ORJUUDEN JÄLKEEN 322

Orjuuden lakkautuksen vaikutuksia 322 • Jamaika orjien vapautuksen jälkeen 327 • Morant Bayn kapina ja sen seuraukset 331 • Kruunun siirtokuntien aika 334 • Barbados jatkaa omin neuvoin 337 • Poliittiset vaatimukset kasvavat 340

#### 12. JAMAICA JA AFROKARIBIALAINEN NATIONALISMI 345

Kruunun siirtokuntana 345 • Mustien poliittinen herääminen 348 • Tie itsenäisyyteen 352 • Reggaeta ja poliittista väkivaltaa 356 • PNP:n pitkä valtakausi 359

#### 13. TRINIDAD JA TOBAGO: INDOAFROKARIBIALAINEN HYBRIDI 362

Sokerin kautta öljyyn 362 • Calypson kera siirtomaahallintoa vastaan 365 • Eric Williamsin aikakausi 368 • Williamsin jälkeen 371 • Tribago 2000-luvulla 373

#### 14. KOHTI ITSENÄISYYTTÄ MUILLAKIN SAARILLA 377

Itsehallinto ja mustan väestön poliittinen aktivoituminen 377 • Länsi-Intian federaatio 379 • Itsehallinnosta itsenäisyyteen 381 • Yhdysvaltalainen raha Bahamasaarilla 389 • Siirtolaisuus brittiläiseltä Karibialta 392

15. **ITSENÄISTEN SAARTEN VAIHEITA** 395  
Kovia otteita brittisaarilla 395 • Vallankumous brittiläisellä Karibialla 401 • Rauhallisempaa menoa 407 • Saarivaltioiden talouden kysymyksiä 411 • Brittisaarten integraatiopyrkimykset 415
16. **ISON-BRITANNIAN NYKYISET SIIRTOKUNNAT** 417  
Imperiumin laitamilla 417 • Hallintojärjestelyjä 419 • Paikallista politiikkaa 423 • Veroparatiiseja ja luonnonkatastrofeja 427 • Bermudasaaret 431

## V MUIDEN VALTOJEN SIIRTOKUNNAT

17. **RANSKAA MEREN TAKANA** 440  
Ranskalaiset Antillit 440 • Guadeloupe ja Martinique tulevat sokerisaariksi 442 • Sotien pyörteissä 446 • Guadeloupe ja Martinique jatkavat sokerisaarina 449 • Toisesta maailmansodasta tähän päivään 452 • Saint-Martin 457 • Ruotsalais-ranskalainen Saint-Barthélemy 460
18. **ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA JA ERITYISKUNTIA** 464  
Alankomaiden Antillit 464 • Suolaa, orjia ja vapaakauppaa 466 • Öljystä matkailuun 471 • Hollannin saarten hallinto 473
19. **SUURVALLAN LAAJENTUMISEN JÄLKIÄ: YHDYSVALTAIN KARIBIA** 478  
Karibia Yhdysvaltain takapihana 478 • Puerto Rico Espanjalta Yhdysvalloille 485 • Suhde Yhdysvaltoihin kestokysymyksenä 487 • ”Operaatio saappaannauhasta” turisiin 491 • Yhdysvaltain Neitsytsaaret 493

## VI KARIBIAN KULTTUURINEN KIRJO

20. **AFROKARIBIALAISET USKONNOT** 500  
Afrokaribialainen uskonnollisuus 500 • Santería 502 • Vodou 505 • Rastafarismi 510
21. **KARIBIAN MUSIIKKIKULTTUURIT** 515  
Orjien rytmit kaiken taustalla 515 • Musiikkikirjoja rumbasta zoukiin 516 • Brittiläisten ja hollantilaisten saarten musiikkityylejä 519
22. **MUITA KARIBIALAISEN KULTTUURIN PIIRTEITÄ** 524  
Karibian kielimosaiikki 524 • Karibialainen ruoka 527 • Karibialainen karnevaali 531

JÄLKIKIRJOITUS. KARIBIALAISEN IDENTITEETIN AINEKSIA 536

KIRJALLISUUS 543

KUVIEN LÄHTEET 549

LIITE. PERUSTIETOJA KARIBIAN SAARISTA 551

HENKILÖHAKEMISTO 553